

Kulturdepartementet

Pr. e-post: kunstnerokonomi@kud.dep.no

Oslo, 15. august 2014

Innspill til arbeidet med utredning om kunstnerøkonomi

Vi viser til departements brev av 16. mai 2014, ref 14/2284. Vi viser også til Kunstnernettverkets innspill.

Vi takker for å ha blitt invitert til å komme med innspill.

Norske Barne- og Ungdomsbokforfattere, NBU, organiserer forfattere av skjønnlitteratur for barn og ungdom. Vi har litt over 300 medlemmer og ble stiftet i 1947.

Vi vil innlede med en beskrivelse av dagens situasjon for forfattere av skjønnlitteratur for barn og ungdom.

Dagens situasjon:

En forfatter har i utgangspunktet bare en kunde for sitt ferdige produkt, nemlig forlaget som utgir boka. I en del sammenhenger utgir forfatteren selv bøker, men for skjønnlitteratur er det lite aktuelt, da bøkene må distribueres over hele landet og man er avhengige av et slikt distribusjonsapparat og markedsføringsmuligheter som de etablerte forlagene har. En forfatter har utelukkende næringsinntekt av sitt skjønnlitterære forfatterskap da alle inntekter er prosentandeler av salgsinntekter.

En forfatter får ikke betalt for å skrive bøker. Det er først når boka er ferdig skrevet og antatt på et forlag at forfatteren får sine inntekter i form av en prosentvis andel av inntektene salget gir. Inntektene kommer derfor relativt lenge etter at selve den kunstneriske innsatsen, selve skrivingen, er utført. Vanligvis får forfatteren utbetalt et minstehonorar av forlaget når boka er ferdig skrevet og er antatt for utgivelse. Ut over det får forfatteren utbetalt eventuelt opptjent royalty foregåene år en gang i året. Blir ikke boka antatt får ikke forfatteren noe.

Inntektene til forfatteren er dermed avhengig av at boka blir utgitt, utsalgsprisen for boka og det antallet bøker som selges. Mange bøker blir påmeldt innkjøpsordningen for barne- og ungdomsbøker. Den utgjør 1550 eksemplarer. Ut over det selges en gjennomsnittlig bok i om lag 300 eksemplarer. Opplaget på boka er gjerne på om lag 2100 eksemplarer. Forfatterens

Norske Barne- og Ungdomsbokforfattere
Postboks 261 Sentrum, 0103 OSLO
Tlf: 22 47 85 70, Faks: 22 42 53 58
sekretariat@nbuforfattere.no
<http://www.nbuforfattere.no>

inntekter for ei bok påmeld innkjøpsordningen blir dermed ofte mellom 60.000 og 120.000 kroner, avhengig av utsalgspris. Er boka illustrert blir royalty fordelt mellom forfatter og illustratør etter en viss beregningsgrad.

Etter en spørreunde blant våre medlemmer har vi kommet fram til at det vanligste beløpet en forfatter får for ei ny bok 80.000 kroner. I mange tilfeller er det alt forfatteren tjener på bokutgivelsen. Er boka ikke omfattet av innkjøpsordningen blir forfatterens minstehonorar vesentlig lavere.

Det er selvsagt mange som tjener mer på å gi ut ei bok, i noen tilfeller svært mye mer. Når gjennomsnittlig salg er på 300 eksemplarer sier det seg selv at det ikke skal veldig mye mersalg til for at inntektene øker. For ei bok som selges for 300 kroner er forfatterens andel omtrent 40 kroner. Et mersalg på 1000 eksemplarer vil dermed gi en merinntekt på 40.000 kroner. Alle forfattere ønsker selvsagt at sin bok skal selges i mange eksemplarer, men det viser seg å være lite forfatteren selv kan gjøre for å påvirke salget. Bokhandelkjedene har sine egne markedsplaner og velger ofte å rette fokuset på få enkelttitler framfor bredden. Gjennom bransjeavtalen er mange bokhandlere forpliktet til å ta inn bøker alt etter hvilket abonnement og rabattavtale de har, men det ligger ingen krav til markedsføring og synliggjøring i dette. Derfor blir ofte bøkene usynlige i bokhandelen og selges i svært få eksemplarer.

Uten at det foreligger noen undersøkelse på dette er det svært god grunn til å anta at de 300 eksemplarer ei gjennomsnittsbok selges i for en stor del blir kjøpt av bibliotek som supplement til de eksemplarene de får gjennom innkjøpsordningen.

Ut fra dette vil vi hevde at det i liten grad er mulig for forfatteren selv å kunne påvirke sine inntekter gjennom boksalg. Vi kjenner til at enkeltforfattere gjennom bruk av sosiale medier har sørget for at bøker har blitt bestselgere, men tror at det i liten grad er mulig for forfattere flest å påvirke salget på denne måten. For de fleste bøkens vedkommende er omtaler i aviser en mye viktigere salgsfremmer, men dessverre er det stadig færre aviser og tidsskrift som anmelder bøker for barn og ungdom.

Alt som har med utgivelser av bøkene å gjøre er regulert gjennom Normalkontrakten, som er en avtale inngått mellom vår forening og Den norske forleggerforening. Alle forlag som er tilknyttet forleggerforeningen er forpliktet til å følge denne kontrakten. Bøkene er omfattet av fastprisordningen de fire første månedene etter utgivelsesåret. Deretter er det fri prisfastsetting av bøkene.

Innkjøpsordningen for barne- og ungdomsbøker omfatter skjønnlitteratur for de yngste leserne og ble opprettet som et litteraturpolitisk virkemiddel. Ordningen er i dag den største kjøperen av barne- og ungdomsbøker og er på 1550 eksemplarer. Disse eksemplarene skal fordeles på landets folkebibliotek og samtlige skolebibliotek. Med så få eksemplarer dekkes ikke behovet til skolebibliotekene og ordningen bør utvides.

Andre inntektsmuligheter

Det er svært få, om noen, forfattere som kan leve utelukkende av salget av barne- og ungdomsbøker i Norge. Innkjøpsordningen har et tak på ei bok i året og det selges relativt få

bøker gjennom butikker. Mange forfattere er derfor avhengig av andre inntekter for å klare seg. Svært mange har annet arbeid i tillegg til sitt forfatterskap, til dels arbeid på full tid. Andre frilansere gjerne i forlagsbransjen som konsulenter, oversettere eller språkvaskere. En god del tar oppdrag gjennom Den kulturelle skolesekken. Ut over det er det vanskelig å få inntekter relatert til forfattervirksomheten. Ulike sceneopptredener på festivaler og konferanser lønnes typisk med 2000 – 3000 kroner.

Skjønnlitterære barne- og ungdomsbokforfattere har i dag 12 statlige arbeidsstipend og hadde på det meste 10 garantiinntekter. Enkelte garantiinntekter er de senere årene gjort om til seniorstipend. NBU deler også ut noen arbeidsstipend av egne midler. Disse stipendene, sammen med ulike mindre stipender, er viktige for forfattere. Et arbeidsstipend har i mange tilfeller gitt muligheten til å arbeide som heltidsforfatter en periode.

Vi kan ikke peke på hvordan stipendordningene kan forenkles, effektiviseres og kvalitetssikres. Vi mener grundigheten i dagens ordning er nødvendig for legitimiteten av ordningene. Vårt litterære råd innstiller i dag til de statlige stipendene samtidig som de innstiller til NBUs egne stipender. Vi mener at grundigheten de utviser, ved å lese forfatterskapene til de aktuelle søkerne, sikrer at stipendene blir tildelt korrekt etter litteraturfaglige kriterier. Vi vil også peke på viktigheten av fagfellevurderingen som gjøres, våre rådsmedlemmer leser alt som kommer ut av norsk skjønnlitteratur for barn og ungdom gjennom et år og har dermed en unik innsikt i forfatterskap og hva som publiseres. Etter vårt syn ligger det en betydelig effektivisering i at det er det samme rådet som vurderer NBUs egne stipender som også vurderer de statlige og at arbeidet gjøres samtidig. Skal ulike stipendkomiteer avgjøre søknadene må flere lese de samme bøkene og man må i ettertid samkjøre tildelingene for å hindre at enkeltforfattere får flere samtidige stipender.

Digital tidsalder

Bokbransjen er i ferd med å ta viktige skritt inn i den digitale tidsalder. Forlagene gir ut e-bokversjoner av nye bøker samtidig som svært mye av tidligere utgivelser blir gjort tilgjengelig digitalt. Bibliotek låner ut e-bøker og mye av tidligere bokutgivelser er tilgjengelig på Internett. Samtidig har det blitt lett å kjøpe utenlandske utgivelser her i Norge. Det er også kommet løsninger for selvpublisering på nett.

Selv om det nå er enkelt å publisere e-bøker selv, da både produksjon og distribusjon kan gjøres via portaler på nett, virker det som om det er noe særlig marked for slike bøker. Erfaringer fra det engelskspråklige marked gjør at bokkjøperne stort sett la være å bruke penger på slike egenutgivelser, da det ofte har vist seg at innholdet er dårlig og at man ikke har den form for kvalitetsgaranti som utgivelser fra anerkjente forlag gir. Bøker helt uten redaksjonell bearbeidelse og kontroll distribueres i stort antall via en del e-bokhandlere og svekker omdømmet til selvpublisererte e-bøker.

Vår erfaring er at det i svært få tilfeller gir forfatteren mer inntekter å være tilgjengelig elektronisk. Det er slik i dag at man forventer å kjøpe elektroniske tjenester billigere enn tilsvarende håndfaste produkter. Både erfaringer gjort her i landet og tall fra utlandet viser at inntektene til forfattere synker når bøkene blir gjort tilgjengelig digitalt. Hovedårsaken til

denne utviklingen synes å være at digitale produkter har lavere salgspris og at forfatterens andel dermed blir lavere.

Entreprenørskap

Det pekes ofte på kunstnerens mulighet til å drive "entreprenørskap" for å styrke mulighet til egen inntekt. Vi vet at mange forfattere har mange kreative ideer og utviser stor vilje til nyutvikling i sitt arbeid. Men dette knyttes først og fremst til formidlingsarbeidet i etterkant av bokutgivelsen. Vi må her tenke på forfatterrollen som todelt; den skapende og den utøvende. Det sier seg selv at en publisert forfatter alltid er skapende. Hvor stor grad av utøvende kunstner den enkelte forfatter er avhenger både av egen personlighet, aldersgrupper det skrives for og temaene det arbeides med i de ulike bøkene. Det ligger ikke for alle å skulle lage forestillinger av bøkene sine, heller ikke å selv skulle opptre i ulike roller for å formidle det en har skrevet. Mange forfattere ønsker kun å lese fra og samtale om bøkene sine. Det er etter vårt syn en fin måte å formidle litteratur på, men blir neppe sett på som nyskapende. Vi tror heller ikke det å starte egne firma for å gi ut bøker er en fruktbar vei for de fleste forfattere. Det samme gjelder å skape nye distribusjonskanaler for bøker.

Konklusjon

I utredningens mandat inviteres det til å "Vurdere etablering av et system som i større grad betaler kunstnerne for kunstproduktet, ikke i forkant for å produsere kunst." Vi mener at vi med dette høringssvaret har vist at forfattere av skjønnlitteratur for barn og ungdom i det aller meste får betalt etter at produktet, boka, er laget. Til dels kommer inntektene lenge etter at den skapende prosessen er avsluttet. Dermed mener vi også et slikt punkt blir lite relevant for oss. Vårt håp er at flere forfattere skal få anledning til å leve av sitt forfatterskap. For å få til det mener vi at det må til en styrking av innkjøpsordningene og at det kommer ordninger som gjør at forfatterne ikke taper inntekter på at deler av boksalg og formidling gjøres digitalt.

Vennlig hilsen

Norske Barne- og Ungdomsbokforfattere

Bjørn Ingvaldsen

Leder